

نقش نگرش مذهبی و سبک زندگی اسلامی در پیش‌بینی میزان پایبندی به ارزش‌های انقلاب اسلامی ایران در دانش‌آموزان

سجاد ابراهیمی*

اصغر پرتوی**

چکیده

هدف این پژوهش، بررسی نقش نگرش مذهبی و سبک زندگی اسلامی در پیش‌بینی میزان پایبندی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه به ارزش‌های انقلاب اسلامی ایران بود. روش تحقیق توصیفی-همبستگی بوده و جامعه آماری آن را تمامی دانش‌آموزان شاغل به تحصیل شهر اردبیل در مقطع دوره دوم نیمسال اول سال تحصیلی ۹۶-۹۵ تشکیل می‌دادند. از بین این دانش‌آموزان ۲۴۰ دختر و پسر با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شده و با استفاده از پرسشنامه سنجش نگرش مذهبی سراج‌زاده (۱۳۷۷)، فرم کوتاه پرسشنامه سبک زندگی اسلامی کاویانی (۱۳۹۰) و پرسشنامه پژوهشگر ساخته پایبندی به ارزش‌های انقلاب اسلامی مورد ارزیابی قرار گرفتند. نتایج پژوهش نشان داد که بین نگرش مذهبی و سبک زندگی اسلامی با میزان پایبندی به ارزش‌های انقلاب رابطه مثبت معنادار وجود دارد ($P < 0.001$). به طوری که دانش‌آموزانی که نگرش مذهبی آن‌ها بالاتر و التزام عملی آن‌ها به سبک زندگی اسلامی قوی‌تر بود، نسبت به ارزش‌های انقلاب علاقه‌مندتر بوده و پایبندی بیشتری به این ارزش‌ها داشتند. همچنین نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون هم‌زمان نشان داد که ۵۰/۷ درصد از واریانس پایبندی به ارزش‌های انقلاب دانش‌آموزان به وسیله نگرش مذهبی و سبک زندگی اسلامی قابل تبیین است. بر اساس این مطالعه می‌توان گفت که نگرش مذهبی بالاتر و التزام به سبک زندگی اسلامی یکی از عوامل مؤثر در پایبندی به ارزش‌های انقلاب اسلامی بوده است.

واژه‌های کلیدی: ارزش‌های انقلاب اسلامی، سبک زندگی اسلامی، نگرش مذهبی

* دانشجوی دکتری تخصصی علوم سیاسی، گروه علوم سیاسی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران
** استادیار گروه علوم سیاسی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران (نویسنده مسئول) asgpar@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۹۶/۰۸/۲۰

تاریخ پذیرش: ۹۷/۰۶/۱۷

مقدمه

دانش‌آموزان و نوجوانان به‌عنوان یکی از گروه‌های سنی مهم در فرایند مشارکت سیاسی، از اثرگذارترین و فعال‌ترین طبقات اجتماعی نیز به حساب می‌آیند. در هر نظام سیاسی اگر این قشر احساس همبستگی و نزدیکی با نظام داشته باشند، پیشتاز حمایت از نظام و پیشبرد اهداف آن هستند و اگر احساس کنند که با نظام بیگانه‌اند ممکن است به دو صورت واکنش نشان دهند. در صورتی که احساس کنند مشارکت سیاسی آنان تأثیرگذار است پیشتاز ایجاد تحول در نظام حاکم می‌گردند و در غیر این صورت بی‌تفاوتی و انفعال سیاسی را پیشه خود خواهند ساخت (طیبی نیا و نقدی، ۱۳۹۱). علاوه بر این، یکی از ابزارهای لازم برای رسیدن به پیشرفت در هر جامعه، میزان مشارکت افراد و گروه‌های اجتماعی در امور مختلف است. هر اندازه آگاهی و احساس مسئولیت افراد در قبال جامعه بیشتر است، به همان اندازه مشارکت اجتماعی آنان افزایش می‌یابد و سهم بیشتری در پیشرفت جامعه خواهند داشت. حال که این موضوع درباره دانش‌آموزان که آینده‌سازان هر کشوری به حساب می‌آیند اهمیت بیشتری می‌یابد (افشانی و جنتی فر، ۱۳۹۵).

انقلاب اسلامی ایران که در سال ۱۳۵۷ ش/ ۱۹۷۹ م تحقق یافته، به نظر بسیاری از صاحب‌نظران، یک انقلاب ارزشی و فرهنگی بوده و با تکیه بر ارزش‌های برآمده از دین و معنویت به پیروزی رسید. از دیدگاه فرهنگی، شاید یکی از عللی که مردم ایران را به قیام برای براندازی نظام شاهنشاهی سوق داد آن بود که رژیم شاه روشی در پیش گرفته بود که با ارزش‌های موردقبول مردم از جمله ارزش‌های مذهبی در تعارض بود. برای نمونه می‌توان به سختگیری بر روحانیون و متدینان، فساد دربار، رواج مفاسد اخلاقی همچون بی‌بندوباری، قماربازی، فحشاء اشاره کرد. مردم ایران که دارای اعتقادات و فرهنگ دیرینه اسلامی بودند، به یکباره شاهد تهی شدن جامعه از ارزش‌ها و هویت خود شدند؛ از این رو در صدد برآمدند از تداوم این روند جلوگیری کنند (عشقی، ۱۳۷۹) و به تعبیر شهید مطهری جریحه‌دار شدن عواطف اسلامی مردم عامل اصلی هماهنگ‌کننده نیروهای مختلف مردم بود و همه مردم را در مسیری واحد قرار داد (مطهری، ۱۳۸۵).

از طرف پژوهشگران داخلی و خارجی موارد متعددی به‌عنوان ارزش‌های انقلاب ایران مطرح شده است، لیکن بی‌شک معتبرترین تعاریف از ناحیه رهبران انقلاب قابل قبول خواهد بود؛ بنابراین ارزش‌های انقلاب اسلامی ایران را باید در نوشته‌ها و گفته‌های امام

خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله) جستجو کرد؛ بررسی و تعمق در این حوزه، ما را به موارد ارزشی متعددی می‌رساند، اما می‌توان پنج ارزش اساسی را از فرمایشات و آثار امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله) برای انقلاب اسلامی ایران دریافت داشت که نسبت به سایر موارد از جامعیت و فراوانی گفتار بیشتری برخوردار بوده و از ابعاد مختلف سیاسی و اجتماعی از تعیین‌کنندگی خاصی برخوردارند. این اصول ارزشی عبارت‌اند از: استقلال و عزت ملی (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۸۸؛ ۱۳۹۴)، عدالت اجتماعی (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۸۳؛ ۱۳۹۵)، ایستادگی در مقابل مستکبران و زورگویان بین‌المللی و در رأس آن‌ها آمریکا (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۸۹؛ ۱۳۹۵)، دفاع از مستضعفین و مظلومان عالم و به‌ویژه مردم مظلوم فلسطین (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۸۰؛ ۱۳۸۳) و دفاع و پایبندی از ولایت‌فقیه (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۷۷؛ ۱۳۷۶؛ ۱۳۸۳؛ موسوی خمینی، ۱۳۹۰).

در هر جامعه‌ای زنده‌بودن هر اندیشه و آرمانی، بستگی به علاقه و دل‌بستگی افراد آن جامعه به اصول و ارزش‌های آن اندیشه دارد و اگر جامعه‌ای تهی از ارزش‌های خود باشد، رفته‌رفته تغییر هویت داده به بیگانه‌ای مبدل می‌شود که لباس خودی به تن دارد. در مورد انقلاب اسلامی ایران که انقلابی ارزشی و معناگر است فراموشی ارزش‌های اساسی و عدم تداوم و انتقال از نسلی به نسل دیگر کالبد انقلاب را از روح انقلابی تهی ساخته و پیکره آن را بی‌هویت خواهد ساخت و چنین جامعه‌ای با اهداف اولیه انقلاب فاصله گرفته و به از خودبیگانگی و بی‌هویتی دچار خواهد شد؛ بنابراین همواره ضرورت دارد پایبندی به ارزش‌ها در نسل‌های متوالی بعد از انقلاب مورد ارزیابی قرار گرفته، علل و عوامل مرتبط با آن شناسایی و رابطه بین آن‌ها به صورت منطقی و علمی مورد واکاوی قرار گیرد. در این میان، دانش‌آموزان هر جامعه‌ای به‌عنوان طبقه اجتماعی تعیین‌کننده مطرح است چراکه تعیین‌کنندگی و تأثیرگذاری سیاسی و اجتماعی فرد و همچنین شروع مشارکت سیاسی و اجتماعی‌اش از این دوران شکل می‌گیرد. دین یکی از عوامل سازنده کارکردهایی است که مشارکت اجتماعی نیز به‌نوعی آن‌ها را داراست. مطالعات نیز نشان می‌دهد که باورهای مذهبی با مشارکت سیاسی به صورت قابل توجهی ارتباط مثبت دارد (درایسکل، امبری و لیون^۱، ۲۰۰۸؛ لاولند، سیکینک، مایر و راکلیف^۲، ۲۰۰۵).

1. Driskell, R., Embry, E. & Lyon, L.

2. Loveland, M., Sikkink, D., Myers, D. & Radclif, B.

لذا در این بین، علل و متغیرهای مختلفی وجود دارد که بر پابندی افراد به ارزش‌های انقلاب اسلامی می‌تواند تأثیرگذار باشد لیکن با توجه به اینکه نقطه تمایز انقلاب اسلامی ایران با سایر انقلاب‌ها جنبه الهی و دینی آن است و انقلاب اسلامی ریشه در خودآگاهی دینی و الهی دارد (مطهری، ۱۳۸۵) که نگرش افراد به مذهب و تقیدات دینی یکی از مهم‌ترین‌ها محسوب می‌شود.

کلیه اعمالی که انسان‌ها در زندگی جمعی و شخصی در مسیر زندگی انجام می‌دهند و براساس یک نظم و ارتباط است و تحت نظامی است که از آن تخطی نمی‌کند، در حقیقت از یک نقطه مشخص سرچشمه می‌گیرد و آن این است که انسان می‌خواهد یک زندگی سعادت‌مندانه داشته باشد که در آن می‌تواند نیازمندی‌های خود را در جهت بقای وجود به طور کامل‌تری رفع کند؛ بنابراین مجموع اعتقادات انسان‌ها در زمینه وجود انسان‌ها و مقررات متناسب با این اعتقاد که در مسیر زندگی مورد عمل قرار می‌گیرد، دین نامیده می‌شود و اگر انشعابی در دین پدید آید، هر شعبه را مذهب می‌نامند (طباطبایی، ۱۳۶۲). پس پابندی دینی و مذهبی از اعتقادات شروع و به عرصه تصمیم و عمل کشیده می‌شود و نقش تعیین‌کننده‌ای را در کنش‌های اجتماعی و سیاسی افراد ایفا می‌کند. منظور از نگرش مذهبی، نگرش نظام‌داری از باورها و اعمال نسبت به امور مقدس است. مؤلفه‌ای است که معطوف به امر مقدس در دو بعد آشنایی و دین‌باوری می‌شود، نگرش به امور ماورائی است که احراز و تقویت آن یگانگی، ثبات، استمرار و پایداری فرد در جامعه را موجب می‌شود (فیروزصمدی، آفاجانی، شاطریان، شوقی و صادقی، ۱۳۹۲). به عبارتی دیگر، نگرش مذهبی عبارت است از اعتقادات منسجم و یکپارچه توحیدی که خداوند محور امر بوده و ارزش‌ها، اخلاقیات، آداب و رسوم رفتارهای انسانی را با یکدیگر و با طبیعت خویش تنظیم می‌کند (نصری، ۱۳۹۳). هر نگرش سه جزء دارد. جزء اول، احساسات است که به آن جزء عاطفی می‌گویند. جزء دوم را جزء شناختی گویند و سرانجام آمادگی برای عمل است که آن را جزء رفتاری می‌نامند (سیف‌اللهی، ۱۳۸۸). با وجود اینکه مطالعاتی به نقش پابندی مذهبی و توجه به ارزش‌های دینی در تداوم آرمان‌های انقلاب اسلامی ایران اشاره کرده‌اند (عیسی‌نیا، ۱۳۸۴)، اما مطالعه‌ای با شرایط پژوهش حاضر در این خصوص صورت نگرفته است. در عین حال پژوهش‌هایی از جمله مطالعه‌گرایی (۱۳۸۷) نشان داد که دانش‌آموزان دبیرستانی که در وضعیت هویت سردرگم قرار داشتند از لحاظ پابندی مذهبی نمرات بیشتری در جهت‌گیری مذهبی

بیرونی داشتند. در پژوهشی دیگر، عبایی کوپایی، احقر و رمضان پور (۱۳۸۹) نشان دادند که از روی نمرات نظام ارزشی دانش‌آموزان می‌توان میزان دل‌بستگی به هویت ملی آن‌ها را پیش‌بینی کرد. در مطالعه بابایی و حسینی (۱۳۹۴) مشخص شد که بین میزان پایبندی به ارزش‌های دینی و ابعاد مختلف احساس امنیت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. نتایج مطالعات افشانی و جنتی فر (۱۳۹۵) و کرمی، عطایی، هاشم زاده و اعزازی (۱۳۹۵) نیز بیان کردند که بین میزان دین‌داری دانش‌آموزان با مشارکت اجتماعی فعال و مشارکت سیاسی آنان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. با توجه به مطالب فوق می‌توان به‌نوعی بین دو متغیر نگرش مذهبی و پایبندی به ارزش‌های انقلابی که هویت، اصول و ارزش‌های خود را از متن دین گرفته است، ارتباطی منطقی متصور بود.

به همین منوال، می‌توان سبک زندگی اسلامی را نیز از عوامل و متغیرهای مؤثر در پایبندی افراد به ارزش‌های انقلاب اسلامی عنوان نمود. سبک زندگی به یک معنا محصول و معلول باورها و ارزش‌ها است. یعنی شیوه زندگی هر فرد یا جامعه‌ای وابسته به باورها و ارزش‌های حاکم بر آن فرد یا جامعه است. (عطادخت و پرزور، ۱۳۹۵). سبک زندگی روشی است که افراد در طول زندگی انتخاب کرده و زیربنای آن در خانواده پی‌ریزی می‌شود. سبک زندگی متأثر از فرهنگ، نژاد، مذهب، وضعیت اقتصادی، اجتماعی و باورها است. براساس تعریف سازمان بهداشت جهانی، سبک زندگی به روش زندگی مردم با بازتابی کامل از ارزش‌های اجتماعی، طرز برخورد و فعالیت‌ها اشاره دارد. همچنین، ترکیبی از الگوهای رفتاری و عادات فردی در سراسر زندگی (فعالیت بدنی، تغذیه، اعتیاد به الکل، دخانیات و ...) است که در پی فرایند اجتماعی شدن به وجود آمده است (استاجی، اکبرزاده، تدین‌فر، رهنما، زردشت و نجار، ۱۳۸۵).

در پژوهش میرزایی (۱۳۹۷) نشان داده شد که بین سبک زندگی اسلامی و ابعاد سلامت اجتماعی و فردی افراد رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. مطالعه‌ی کفاشی، پهلوان و عباس نژاد (۱۳۸۹)، تأثیر سبک زندگی بر هویت اجتماعی دانش‌آموزان را مشخص کرد. در مطالعه مرتبط دیگری، حیدری نیا (۱۳۹۳) در پژوهشی تحت عنوان بررسی رابطه باورهای دینی مردم با سبک زندگی اسلامی، ارتباط معنادار این دو متغیر را روشن کرد. به‌عبارتی دیگر می‌توان گفت که انقلاب اسلامی که منشأ گرفته از باورهای دینی و اعتقادی است، رابطه تنگاتنگی با سبک زندگی اسلامی دارد.

با توجه به مطالعات صورت گرفته و مطالب فوق و از سوی دیگر با عنایت به اهمیت مسئله پایبندی به ارزش‌های انقلاب اسلامی در برهه‌ی حاضر که شاهد هججه‌های مستقیم و غیرمستقیم نظام سلطه در حوزه‌های مختلف فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و رسانه‌ای علیه نظام باورها و خاصه ارزش‌های اساسی انقلاب اسلامی ایران هستیم، بنابراین برای بقا و استحکام نظام جمهوری اسلامی ایران، تقویت عوامل گسترش و پایبندی به ارزش‌های انقلاب اسلامی در جامعه ضرورت دارد. در این میان انتقال بین نسلی ارزش‌های انقلابی لازمه‌ی این ضرورت است که در این راستا طبقه اجتماعی دانش‌آموزان در مقطع کنونی به‌عنوان نسل چهارم انقلاب از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است. لذا هدف پژوهش حاضر بررسی نقش نگرش مذهبی و سبک زندگی اسلامی در پیش‌بینی میزان پایبندی به ارزش‌های انقلاب اسلامی ایران در بین دانش‌آموزان دوره متوسطه اردبیل است.

روش

روش تحقیق حاضر توصیفی و از نوع همبستگی است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم دختر و پسر شهر اردبیل در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ است. با توجه به این‌که روش پژوهش حاضر از نوع همبستگی است، هر یک از گروه‌های مورد مطالعه باید حداقل ۳۰ نفر باشد (دلاور، ۱۳۸۰)؛ اما به خاطر افزایش اعتبار بیرونی نمونه آماری این مطالعه شامل ۲۴۰ نفر از دانش‌آموزان (۱۲۰ دختر و ۱۲۰ پسر) است که با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای از بین مدارس شهر اردبیل انتخاب شدند. بدین ترتیب که از بین ۲ ناحیه شهر اردبیل، ۱ ناحیه و از بین مدارس این ناحیه، یک مدرسه دولتی و یک مدرسه غیردولتی پسرانه و یک مدرسه دولتی و یک مدرسه غیردولتی دخترانه انتخاب شد. با توجه به تعداد کلاس‌ها از هر مدرسه حدود سه کلاس در نظر گرفته شده و در نهایت نمونه مورد بررسی از بین این کلاس‌ها انتخاب شدند. جهت گردآوری داده‌های پژوهش از ابزارهای زیر استفاده شد:

فرم کوتاه پرسشنامه سبک زندگی اسلامی: این پرسش‌نامه که توسط کاویانی (۱۳۹۰) ساخته شده، دارای دو فرم بلند (۱۳۵ سؤالی) و کوتاه (۷۵ سؤالی) است. فرم کوتاه آن، ۱۰ مؤلفه را با سؤالات چهارگزینه‌ای («خیلی کم»، «کم»، «زیاد» و «خیلی زیاد») موردسنجش قرار می‌دهد که عبارت‌اند از: مؤلفه‌های اجتماعی، عبادی، باورها، اخلاق،

مالی، خانواده، سلامت، تفکر و علم، دفاعی- امنیتی و مؤلفه زمان‌شناسی. طبق دستورالعمل پرسشنامه، به هرکدام از گزینه‌ها در سؤالات مستقیم به ترتیب نمره ۱ تا ۴ و در سؤالات معکوس نمرات ۴ تا ۱ داده می‌شود و در مرحله بعد ضرایب هر سؤال (ضرایب ۱، ۲، ۳ و ۴) اعمال می‌شود. پایایی این پرسش‌نامه به روش آلفای کرونباخ، ۰/۷۸۶ گزارش شده است. برای بررسی روایی سازه و ساختار عاملی آزمون، از تحلیل عامل اکتشافی با روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی و چرخش اوبلیمین روی داده‌ها استفاده شده است. از چرخش اوبلیمین به این علت استفاده شده که عوامل با هم همبسته هستند. برای اطمینان از اینکه حجم نمونه انتخاب شده برای انجام تحلیل عاملی کافی بوده است، ابتدا آزمون کفایت حجم نمونه‌گیری «کیرز-مایر، اوکلین» که به اختصار KMO گفته می‌شود، انجام شده است. KMO بین ۰/۷-۰/۸ را مناسب، بین ۰/۸-۰/۹ را عالی گزارش می‌دهد. در پژوهش کاویانی (۱۳۹۰) KMO برابر با ۰/۷۳۷ است که نشانه کفایت حجم نمونه انتخاب شده است (کاویانی، ۱۳۹۰). ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۴ برای این ابزار به دست آمد.

پرسشنامه سنجش نگرش‌های مذهبی: این پرسشنامه توسط سراج زاده (۱۳۷۷) برای سنجش نگرش مذهبی افراد تهیه شده و دارای ۲۶ عبارت است که چهار بعد (زیر مقیاس) دین‌داری شامل ۱- بعد اعتقادی ۲- بعد تجربه‌ای یا عواطف دینی ۳- بعد پیامدی ۴- بعد مناسکی را می‌سنجد. شرکت‌کننده باید میزان باور خود را در زمینه هر یک از عبارت‌ها روی یک مقیاس پنج گزینه‌ای لیکرت مشخص نماید. برای نمره‌گذاری این پرسشنامه برای پاسخ‌های شرکت‌کننده به دو صورت، به طوری که برای نمره‌گذاری عبارات ۷، ۱۴، ۱۶، ۱۷ و ۱۹ به صورت نمره صفر (کاملاً موافق) تا چهار (کاملاً مخالف) و برای سایر عبارات برعکس و به صورت صفر (کاملاً مخالف) تا چهار (کاملاً موافق) انجام می‌گیرد. بدیهی است میزان نمره شرکت‌کننده در هر یک از این خرده مقیاس‌ها و همچنین میزان نمره فرد در شاخص نمره کل به عنوان میزان شدت نگرش مذهبی کلی فرد و یا شدت آن بعد تفسیر می‌شود. هرچه قدر نمره فرد در بعدی بالاتر باشد، شدت نگرش مذهبی فرد در آن بعد خاص بیشتر است. همین تفسیر در مورد نمره در شاخص نمره کل نیز صدق می‌کند. سراج زاده (۱۳۷۷) نقل از شریفی، (۱۳۸۸) روایی صوری این پرسشنامه را از طریق نظرخواهی از تعدادی دانشجویان دکتری که با آموزه‌های اسلامی آشنایی داشتند، به دست آورد. در ابتدا از پاسخگویان خواست تا التزام

دینی خود را بر روی یک طیف خطی ده‌قسمتی مشخص کنند. رابطه بین نمره‌های دین‌داری آنان در مقیاس گلاک و ستارک و نمره ارزیابی خود آنان از دین‌داری‌شان از طریق ضریب همبستگی پیرسون $0/61$ گزارش شد. این میزان به‌عنوان روایی بیرونی در نظر گرفته شد. در پژوهش شریفی (۱۳۸۸) نیز پایایی کل این آزمون به روش تنصیف و آلفای کرونباخ به ترتیب $0/75$ و $0/78$ و اعتبار آن $0/45$ برآورد شد. در پژوهش حاضر، ضریب آلفای کرونباخ $0/69$ برای این مقیاس به دست آمد.

پرسشنامه‌ی پژوهشگر ساخته پایبندی به ارزش‌های انقلاب اسلامی ایران: این پرسشنامه دارای شش گویه است که مهم‌ترین ارزش‌های انقلاب اسلامی ایران شامل ۱- استقلال ملی ۲- عدالت اجتماعی ۳- استکبارستیزی ۴- دفاع از مظلومان و مستضعفین ۵- مسئله فلسطین ۶- ولایت‌فقیه را موردسنجش قرار می‌دهد. شرکت‌کننده باید میزان باور و اعتقاد خود را در زمینه هر یک از عبارات‌ها روی یک مقیاس پنج‌گزینه‌ای لیکرت مشخص نماید. برای نمره‌گذاری این پرسشنامه برای پاسخ‌های آزمودنی به‌صورت یک (کاملاً مخالف) تا پنج (کاملاً موافق) انجام می‌گیرد. بدیهی است میزان نمره آزمودنی در هر یک از این خرده‌مقیاس‌ها و همچنین میزان نمره فرد در شاخص نمره کل به‌عنوان میزان شدت پایبندی به ارزش‌های انقلاب اسلامی ایران محسوب می‌شود و هرچقدر نمره فرد در بعدی بالاتر باشد، شدت پایبندی به آن ارزش خاص انقلابی بیشتر است. همین تفسیر در مورد نمره در شاخص نمره کل نیز صدق می‌کند. برای تعیین روایی (اعتبار) پرسشنامه، پس از مراجعه به متون علمی مرتبط، متن پرسشنامه تنظیم گردید و سپس در اختیار تعدادی از صاحب‌نظران قرار گرفت. بعد از اعمال نظرات اصلاحی آنان، روایی پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت. برای تعیین ثبات و پایایی آن نیز از آلفای کرونباخ استفاده شد که آلفای کل $0/89$ برای آن محاسبه گردید. لذا ابزار پژوهش از ثبات و پایایی قابل قبولی برخوردار است.

برای جمع‌آوری داده‌ها، پس از هماهنگی‌های لازم و گرفتن مجوز از اداره کل آموزش و پرورش اردبیل به مدارس موردنظر مراجعه شد و با هماهنگی مدیر مدرسه، کلاس‌ها انتخاب شده و پس از توضیحات تکمیلی به دانش‌آموزان، مجموعه پرسشنامه‌ها به آن‌ها ارائه شد. جهت استخراج نتایج دقیق و قابل‌اعتماد، از نرم‌افزار SPSS استفاده شد. برای تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی شامل میانگین و انحراف معیار و در بخش آمار استنباطی از همبستگی پیرسون و رگرسیون هم‌زمان استفاده شد.

یافته‌ها

آماره‌های جمعیت شناختی نشان داد که بیشتر دانش‌آموزان نمونه پژوهش دارای مقطع تحصیلی پیش‌دانشگاهی و سوم متوسطه بودند. ۴۵/۴۱ درصد (۱۰۹ نفر) از آن‌ها دارای وضعیت اقتصادی و فرهنگی متوسط و ۱۸/۷۵ درصد (۴۵ نفر) وضعیت اقتصادی فرهنگی متوسط به بالا و ۳۵/۸۳ درصد (۸۶ نفر) نیز وضعیت اقتصادی فرهنگی متوسط به پایینی برخوردار بودند.

جدول ۱. میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش

متغیر و مؤلفه‌ها	M	SD
نمره کل نگرش مذهبی	۹۸/۳۰	۱۴/۱۲
نمره کل سبک زندگی	۲۱۹/۴۸	۲۹/۹۷
مؤلفه اجتماعی	۳۱/۷۷	۴/۳۳
مؤلفه عبادی	۱۶/۱۷	۴/۹۰
مؤلفه باورها	۱۹/۰۸	۳/۳۸
مؤلفه اخلاقی	۳۲/۴۰	۵/۷۹
مؤلفه مالی	۳۲/۰۳	۴/۴۱
مؤلفه خانوادگی	۲۹/۶۱	۵/۵۵
مؤلفه سلامت	۱۹/۸۶	۴/۳۹
مؤلفه تفکر و علم	۱۳/۹۸	۲/۷۶
مؤلفه امنیتی و دفاعی	۱۱/۷۸	۲/۹۸
مؤلفه زمان‌شناسی	۱۲/۷۵	۳/۶۵
پایبندی به انقلاب اسلامی	۴۷/۲۲	۵/۳۱

نتایج میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش (نگرش مذهبی و سبک زندگی اسلامی با پایبندی به ارزش‌های انقلاب اسلامی) در جدول ۱ مشاهده می‌گردد.

جدول ۲. ضرایب همبستگی بین نگرش مذهبی و سبک زندگی اسلامی با پایبندی به ارزش‌های

انقلاب اسلامی

ردیف	متغیر	پایبندی به انقلاب اسلامی
۱	نمره کل نگرش مذهبی	**۷۲/۰
۲	نمره کل سبک زندگی	**۴۶/۰
۳	مؤلفه اجتماعی	**۳۶/۰

ردیف	متغیر	پایبندی به انقلاب اسلامی
۴	مؤلفه عبادی	**۵۴/۰
۵	مؤلفه باورها	**۵۵/۰
۶	مؤلفه اخلاقی	**۲۹/۰
۷	مؤلفه مالی	**۳۵/۰
۸	مؤلفه خانوادگی	**۴۱/۰
۹	مؤلفه سلامت	۰/۲۲*
۱۰	مؤلفه تفکر و علم	*۲۴/۰
۱۱	مؤلفه امنیتی و دفاعی	۰/۲۳*
۱۲	مؤلفه زمان‌شناسی	**۳۷/۰
۱۳	پایبندی به انقلاب اسلامی	۱

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، نتایج نشان داد که بین نگرش مذهبی با پایبندی به ارزش‌های انقلاب اسلامی رابطه مثبت معناداری وجود دارد ($r=0/72$). همچنین علاوه بر وجود رابطه مثبت و معنادار بین سبک زندگی اسلامی با پایبندی به ارزش‌های انقلاب اسلامی ($r=0/46$)، بین مؤلفه‌های مربوط به سبک زندگی اسلامی نیز با پایبندی به ارزش‌های انقلاب اسلامی رابطه مثبت معناداری مشاهده می‌شود. بدین ترتیب که مؤلفه اجتماعی ($r=0/36$)، مؤلفه عبادی ($r=0/54$)، مؤلفه باورها ($r=0/55$)، مؤلفه اخلاقی ($r=0/29$)، مؤلفه مالی ($r=0/35$)، مؤلفه خانوادگی ($r=0/41$)، مؤلفه سلامت ($r=0/22$)، مؤلفه تفکر و علم ($r=0/24$)، مؤلفه امنیتی و دفاعی ($r=0/23$)، مؤلفه زمان‌شناسی ($r=0/37$) با پایبندی به ارزش‌های انقلاب اسلامی رابطه مثبت معناداری دارد.

جدول ۳. نتایج تحلیل رگرسیون هم‌زمان پایبندی به انقلاب اسلامی بر اساس نگرش مذهبی و سبک زندگی اسلامی

متغیر ملاک	متغیرهای پیش‌بین	R	R ²	F	Sig F	β	Beta	SE	T	P
		۰/۷۱۲	۰/۵۰۷	۵۰/۹۷	۰/۰۰۱					
مقدار ثابت						-۷/۵	-	۲/۹۹	-۲/۵۱	۰/۰۰۱

P	T	SE	Beta	β	Sig F	F	'R	R	متغیرهای پیش‌بین	متغیر ملاک
۰/۰۰۱	۴/۱۱	۰/۳۴	۰/۳۶	۰/۱۴					نگرش مذهبی	پایبندی به ارزش‌های
۰/۰۰۱	۴/۸۸	۰/۰۱۵	۰/۴۳	۰/۰۷۴					سبک زندگی	انقلاب

برای تعیین نقش نگرش مذهبی و سبک زندگی در پیش‌بینی پایبندی به ارزش‌های انقلاب اسلامی، از روش رگرسیون به شیوه هم‌زمان استفاده شد. همان‌طور که در جدول ۳ مشخص است، مدل رگرسیونی معنادار است ($F=50/97, p<0/001$). بدین صورت که نگرش مذهبی و سبک زندگی اسلامی می‌توانند به‌طور مثبت و معناداری پایبندی به ارزش‌های انقلاب را پیش‌بینی کنند. نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون هم‌زمان نشان می‌دهد که ضریب تعیین تعدیل‌شده برابر $0/507$ است، یعنی $50/7$ درصد از واریانس پایبندی به ارزش‌های انقلاب دانش‌آموزان به وسیله این دو متغیر قابل تبیین است. با توجه به ضرایب بتا نیز مشخص است که به ترتیب نگرش مذهبی ($Beta=0/36, p<0/001$) و سبک زندگی اسلامی ($Beta=0/43, p<0/001$) سهم مهمی در تبیین پایبندی به ارزش‌های انقلاب دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش، بررسی نقش نگرش مذهبی و سبک زندگی اسلامی در پیش‌بینی میزان پایبندی دانش‌آموزان مقطع متوسطه به ارزش‌های انقلاب اسلامی ایران بود. نتایج پژوهش نشان داد که بین نگرش مذهبی و میزان پایبندی به ارزش‌های انقلاب اسلامی، رابطه معنادار مثبتی وجود دارد. به‌طوری‌که دانش‌آموزانی که نگرش مذهبی آن‌ها بالاتر و به عبارتی پایبندی مذهبی و اعتقادی آن‌ها قوی‌تر است، نسبت به ارزش‌های انقلاب علاقه‌مندتر بوده و پایبندی بیشتری به این ارزش‌ها دارند. این یافته‌ها با اندک مطالعات صورت گرفته در گذشته نیز همسویی دارد؛ به‌عنوان نمونه حسینی زاده (۱۳۹۰) در مطالعه خود نشان داد که میزان پایبندی به آرمان‌های انقلاب اسلامی به میزان پایبندی مذهبی آنان بستگی دارد. همچنین یافته‌ی پژوهش حاضر با نتایج پژوهش عیسی نیا (۱۳۸۴) مبنی بر اینکه توجه به ارزش‌های دینی در تداوم آرمان‌های انقلاب اسلامی نقش دارد،

همانگ است. از سوی دیگر یافته پژوهش حاضر با نتایج پژوهش عبایی کویانی و همکاران (۱۳۸۴) مبنی بر تأثیر میزان دل‌بستگی دانش‌آموزان به هویت ملی و دینی از طریق سنجش نظام ارزش‌های دینی آنان همسو است؛ بنابراین می‌توان گفت نگرش مذهبی و پایبندی به مذهب از عواملی است که در پایبندی به ارزش‌های انقلاب اسلامی نقش معنی‌داری دارد. این مطلب بر اساس تأکیدات رهبری این انقلاب نیز تأیید می‌شود؛ که بیان می‌کنند: برای انقلابی بودن شاخص‌هایی وجود دارد که شاخص اول، پایبندی به ارزش‌های مبنایی و اساسی اسلام است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۵)؛ به عبارت دیگر همان‌طور که شاخص و صفت اصلی انقلاب ایران، اسلامی بودن است، آموزه‌ها، مبانی و ارزش‌های اسلامی و نگرش‌های مذهبی، سرچشمه‌ی ارزش‌های انقلاب اسلامی است. به عبارتی دیگر، به هر میزان نگرش مذهبی، باور به مذهب و دین در افراد بیشتر شود، پایبندی و اعتقاد به ارزش‌های انقلاب اسلامی نیز بیشتر می‌گردد و بالعکس.

منابع

- استاجی، ز.، اکبرزاده، ر.، تدین‌فر، م.، رهنما، ف.، زردشت، ر.، و نجار، ل. (۱۳۸۵). بررسی سبک زندگی در ساکنین شهر سبزوار، دانشگاه علوم پزشکی سبزوار، ۱۳، ۱۳۴-۱۳۹.
- افشانی، س؛ و جتتی فر، ا. (۱۳۹۵). مقایسه میزان مشارکت اجتماعی و عوامل مرتبط با آن در بین دانش‌آموزان دبیرستان‌های دولتی و غیرانتفاعی شهر یزد. *مجله‌ی جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۷ (۳)، ۷۳-۹۶.
- بابایی، م.، و حسینی، س. (۱۳۹۴). رابطه بین میزان پای بندگی به ارزش‌های دینی و میزان احساس امنیت اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه پیام نور شهر دیوان دره. *فصل‌نامه مطالعات علوم اجتماعی ایران*، ۱۲ (۴۵)، ۱-۲۲.
- پایگاه اینترنتی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی).
KHAMENEI.IR
- حیدری نیا، ع. (۱۳۹۳). بررسی رابطه جامعه‌شناختی باورهای دینی و سبک زندگی اسلامی مطالعه موردی شهرستان زاهدان، *کنگره بین‌المللی فرهنگ و اندیشه دینی*، قم، مرکز راهبری مهندسی فرهنگی شورای فرهنگ عمومی استان بوشهر.
- دلاور، ع. (۱۳۸۰). *مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی*. تهران: رشد.
- سراج زاده، ح. (۱۳۷۷). نگرش‌ها و رفتارهای دینی نوجوانان تهرانی و دلالت‌های آن برای نظریه سکولار شدن. *فصلنامه نمایه پژوهش*، ۷، ۳۴-۵۱.

سیف‌اللهی، م. (۱۳۸۸). بررسی مقایسه‌ای هوش هیجانی و نگرش مذهبی در دختران محروم از والدین با دختران معمولی شهر کرمان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی، دانشگاه الزهرا.

شریفی، ط. (۱۳۸۸). بررسی رابطه نگرش دینی با سلامت عمومی، افسردگی، اضطراب، پرخاشگری و شکنجایی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی اهواز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد گرایش روان‌شناسی عمومی. دانشگاه اهواز.

طباطبایی، م. (۱۳۶۲). شیعه در اسلام، قم: تبلیغات اسلامی.
 طیبی‌نیا، م. و نقدی، ا. (۱۳۹۱). بررسی مشارکت سیاسی دانش‌آموزان و عوامل مرتبط با آن. جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، ۷، ۵۷-۸۰.

عبایی کوپایی، م.، احقر، ق.، و رمضان‌پور، ف. (۱۳۸۹). رابطه نظام ارزش‌ها با هویت ملی دانش‌آموزان مطالعه موردی: دانش‌آموزان پسر و دختر مقطع متوسطه شهر تهران ۱۳۸۸-۱۳۸۹. مجله مطالعات ملی، ۱۱، ۳-۲۵.

عشقی، ل. (۱۳۷۹). زمانی غیر زمان‌ها (امام، شیعه و ایران)، ترجمه احمد نقیبزاده، تهران: مرکز بازشناسی اسلام و ایران.

عطادخت، ا. و پرزور، پ. (۱۳۹۵). نقش میزان پایبندی دانشجویان به سبک زندگی اسلامی در پیش‌بینی میزان گرایش آن‌ها به اعتیاد. فصلنامه علمی-پژوهشی اعتیادپژوهی، ۱۰ (۳۷)، ۱۱-۲۶.

عیسی‌نیا، ر. (۱۳۸۴). امام خمینی نافی طاغوت و استعمار. فصلنامه حضور، ۲۲ (۵۲)، ۹۴-۱۲۰.
 غرایبی، ب. (۱۳۸۷). بحران هویت و مهارت‌های مقابله‌ای (نظریه‌ها و راهبردها)، تهران: قطره.
 فیروزصمدی، م.، آفاجانی، ط.، شاطریان، ف.، شوقی، ب. و صادقی، ج. (۱۳۹۲). ارتباط میان نگرش مذهبی و شایستگی اجتماعی والد-فرزندی با فراشناخت هیجانی (مورد مطالعه: دبیرستان‌های شهر ساوه)، مجله مطالعات جامعه‌شناختی جوانان، ۱۱، ۹۵-۱۱۰.

کاویانی، م. (۱۳۹۰). رابطه سبک زندگی اسلامی با شادکامی در رضایت از زندگی دانشجویان شهر اصفهان. مجله روان‌شناسی و دین، ۴ (۴)، ۶۱-۷۴.

کریمی، ف.، عطایی، م.، هاشم‌زاده، الف.، و اعزازی، ی. (۱۳۹۵). مشارکت‌های سیاسی دانش‌آموزان و عوامل مؤثر بر آن. اولین کنفرانس بین‌المللی روان‌شناسی و علوم اجتماعی، تهران، شرکت خدمات برتر.

کفاشی، م.، پهلوان، م.، و عباس‌نژاد، ک. (۱۳۸۹). بررسی تأثیر سبک زندگی بر هویت اجتماعی (مطالعه موردی جوانان ۱۵-۲۹ ساله شهر بابل). پژوهش اجتماعی، ۳ (۹)، ۱۱۷-۱۳۹.

مطهری، م. (۱۳۸۵). پیرامون انقلاب اسلامی، تهران: صدرا.

موسوی خمینی، ر. (۱۳۹۰). *صحیفه امام (مجموعه آثار امام خمینی (ره))*، جلد ۱۶، چاپ اول، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).

میرزایی، ش. (۱۳۹۷). بررسی ارتباط بین سبک زندگی اسلامی-جهادی با راهبرد مقابله با استرس و خوش بینی، نشریه پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۲، ۱۱۸۳-۱۱۶۷.

نصری، ص. (۱۳۹۳). بررسی رابطه چندگانه استرس‌ورهای دانشجویی، نگرش مذهبی و سلامت روانی در دانشجویان، نشریه پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۸ (۲۴)، ۲۷۴-۲۱۹.

- Abaei Koupai, M., Ahgar, G. & Ramazanpour, F. (2010). The Relationship between Value System and National Identity of Students Case Study: High School Male and Female Students in Tehran, 2009-2010. *Journal of National Studies*, 11, 3-25. [Persian]
- Afshani, S. & Jannaty Farr, A. (2016). A comparison of social participation and related factors among public and non-profit High School Students in Yazd. *Journal of Applied Sociology*, 27 (3), 73-96. [Persian]
- Atadokht, A. And Porzoor, p. (2016). The role of students' adherence to Islamic lifestyle in predicting their tendency to addiction. *Journal of Addiction Research*, 1 (1), 2-1. [Persian]
- Babaei, M. & Hosseini, S. (2015). The Relationship between Belief in Religious Values and Feelings of Social Security among Students of Divan Valley Payame Noor University. *Iranian Journal of Social Science Studies*, 12 (45), 22-2. [Persian]
- Delavar, A. (2001). *Theoretical and Practical Foundations of Research in Humanities and Social Sciences*, Tehran: Roshd Publications. [Persian]
- Driskell, R., Embry, E. & Lyon, L. (2008). Faith and Politics: The Influence of Religious Beliefs on Political Participation. *Social Science Quarterly*, 89(2), 294-314.
- Eshgi, L. (2000). *Non-temporal times (Imam, Shia and Iran)*, Translated by Ahmad Naqibzadeh, Tehran: Center for the Recognition of Islam and Iran. [Persian]
- Estagi, Z., Akbarzade, R., Tadayonfar, M., Zadosht, R. & Najari, L. (2006). Study of the lifestyle of people in Sabzevar, Iran, *Journal of Sabzevar University of Medical Sciences*, 13(3), 134-139. [Persian]
- Firoozsamadi, M., Aghajani, T., Shatari, F., Shoghi, B. & Sadegi, J. (2013). Relationship between Religious Attitude and Parent-Child Social Competence with Emotional Metacognition (Case Study: Saveh High Schools), *Journal of Youth Sociological Studies*, 11, 95-110. [Persian]
- Gharayi, b. (2008). *Identity Crisis and Coping Skills (Theories and Strategies)*, Tehran: Gatreh. [Persian]
- Heydariniya, A. (2014). *A Study of the Sociological Relationship between Religious Rites and Islamic Lifestyle Case Study of Zahedan City*, International Congress of Religious Culture and Thought, Qom, Cultural Engineering Guidance Center of Bushehr Province Public Culture Council. [Persian]
- Isaniya, R. (2005). Imam Khomeini opposes tyranny and colonialism. *Hozoor Quarterly*, 22 (52), 94-120
- Kafashi, M., Pahlevan, M. & Abbasnejad, K. (2010). The Impact of Lifestyle on Social Identity (Case Study of Babylon City, 29-15). *Social Research*, 3 (9), 117-139. [Persian]
- Karami, F., Attai, M., Hashemzadeh, A. & Ezazi, Y. (2016). *Student Political Participation and Factors Affecting it*. First International Conference on Psychology and Social Sciences, Tehran, Iran. [Persian]

- Kaviani, M. (2011). The Relationship between Islamic Life Style and Happiness in Students' Life Satisfaction in Isfahan. *Journal of Psychology and Religion*, 4 (4), 61-74. [Persian]
- Loveland, M. T., Sikkink, D., Myers, D. J. & Radclif, B. (2005). Private prayer and civic Involvement, *Journal for the Scientific Study of Religion*, 44(1), 1-14.
- Mirzai, Sh. (2018). Investigating the Relationship between Islamic-Jihadist Life Style with Coping with Stress and Optimism Strategy, *Quarterly Journal of Research in Educational Systems*, 12, 1167-1183. [Persian]
- Motahhari, M. (2006). *On the Islamic Revolution*, Tehran: Sadra Publications. [Persian]
- Mousavi Khomeini, R. (2011). *Sahifeh-e-Imam (Collection of Imam Khomeini's Works)*, Volume 16, First Edition, Tehran: Institute of Arrangement and Publication of Imam Khomeini's Works. [Persian]
- Nasri, S. (2014). Investigating the Multiple Relationship between Student Stressors, Religious Attitude, and Mental Health in Students, *Quarterly Journal of Research in Educational Systems*, 8 (24), 219-274. [Persian]
- Office of the Preservation and Publication of the Works of Ayatollah Ali Khamenei. KHAMENEI.IR. [Persian]
- Seifollahi, M. (2009). *Comparative Study of Emotional Intelligence and Religious Attitude in Parents Deprived of Normal Girls in Kerman*. Master's Degree in Public Psychology, Al-Zahra University. [Persian]
- Serajzadeh, H. (1998). Religious attitudes and behaviors of Tehranian adolescents and their implications for secularization theory. *Journal of Research Index*, 7, 51-34. [Persian]
- Sharifi, T. (2009). *The Relationship between Religious Attitude and General Health, Depression, Anxiety, Aggression and Patience in Students of Islamic Azad University of Ahvaz*. Master's thesis in General Psychology. University of Ahvaz. [Persian]
- Tabatabai, M. (1983). *Shiites in Islam*, Qom: Islamic Advertising Publications. [Persian]
- Tayebinia, M. & cash, A. (2012). Studying students' political participation and its related factors. *Sociology of Youth Studies*, 7, 57-80. [Persian]